

שבת
הגדול
תשפ"ד

קורל יעקב

לזכר נשמת אבי הרה"צ ר' יעקב יצחק בן הרה"צ ר' משה מנחם שפיגל זצ"ל
רב דק"ק "שערי שמים" רומנישער שוהל, באיטט סייד, נוא יארק

פסח, דהיינו כדי לזכות לגאולה וכפרשיי, אבל עכשיו שכבר גאלנו ממצרים, למה תעשה אותה – אבל סו"ס צ"ע למה היו צריכים שלקחתו תהי' קודם לשחיטתו ד' ימים.

וי"ל עפ"י מה שאומרים בהלל – בצאת ישראל ממצרים וגו' מה לך הים כי תנוס – צ"ע למה הוסיף הפסוק ד' שאלות אלו, מה לך הים כי תנוס וגו' ולא אמר מיד מלפני אדון חולי ארץ. **הגר"ח קניבסקי זצ"ל (תפלה למשה) תי'** שהוא כמו ליל סדר שמצותו דרך שאלה ותשובה, כמו שאמרו בפסחים (קט"ז) שעייז זוכרין יותר טוב. **וי"ל עוד** שכמו שאומרים בליל סדר ד' קושיות, וד' בנים, וד' לשונות של גאולה, ה"ה בהלל (למ"ד שאמרו הלל בים) לכן אמרו ד' שאלות בדרך שאלה ותשובה. **ולפ"ז י"ל** שמטעם זה הקדים לקחתו לשחיטתו ד' ימים, והוא כדי לרמוז הד' לשונות של גאולה, דתועלת של המצוה ה"י כדי לזכות לגאולה.

וי"ל עוד עפ"י דברי המהר"ל (גור ארי' וא"ת למה ד' ימים הקדים לקחתו ולא ב' ימים. **וי"ל** דכל שמצי' להיות מתעסק קודם במצוה יש לעשות, וכאן מצינו בפסח ד' ימים מבקרים אותו ממום, לכן הקדים לקחתו ד' ימים שכך שיערה התורה דבעי ד' ימים, אם אין אדם רואה ביום זה רואה ביום אחר, ולכן צריך ביקור ד' ימים, וכיון שיוכל לעסוק בו ד' ימים, יש להקדים לקחתו ג"כ ד' ימים, כדי שיעסקו בו ד' ימים, ואז יזכו לגאולה – **ביאור הדבר** – כיון שמצינו בביקור הזמן של ד' ימים, דהיינו הזמן של ד' ימים נחשב הכנה להמצוה, לכן ניתן להם עוד זכות ליגאל, והוא ע"י שמקדימים לקחתו לשחיטתו ד' ימים, שגם זה ה"י נחשב הכנה להמצוה וזכות לגאולה.

וי"ל באופן אחר, עפ"י דברי המשנה ברורה (סי' תקפ"א ס"ק ו') – אם חל ראש השנה ביום ה', מתחילין הסליחות ביום א', שהסליחות צריך להיות לכל הפחות ד' ימים, שכן מצינו בקרבנות שטעונים ביקור ממום ד' ימים קודם הקרבה, ובכל הקרבנות (פרשת פנחס) כתיב - והקרבתם עולה, ובראש השנה כתיב - ועשיתם עולה, ללמד שבר"ה יעשה אדם עצמו כאילו מקריב את עצמו, ולכן קבעו ד' ימים לבקר כל מומי חטאתו, ולשוב עליהם, ואם חל ר"ה בשבת, אעפ"י מתחילין ביום א', אע"פ דהוי ששה ימים, שכדי שיהי' יום מסויים להתחלה תקנו יום ראשון בכל פעם.

נראה מזה דבראש השנה אנו נחשבים כקרוב לה', וכמ"ש (במדבר, כ"ט, ב') ועשיתם עולה לה', ומטעם זה אומרים סליחות לכל הפחות ד' ימים קודם לר"ה, כדי לקיים דין ביקור בקרבן, דהיינו ע"י אמירת הסליחות האדם עושה תשובה, ועייז הוא מסלק מעליו כל מומי רוחני, ומתקרב לה', וראוי להיות קרבן לעשות נחת רוח ליוצרו. **ולפ"ז י"ל** דזה שבפסח מצרים הקדים לקחתו של הפסח לשחיטתו ד' ימים הוא ג"כ מדן ביקור, דהיינו לא ה"י שייך לבניי להקריב קרבן פסח כל זמן שהיו עובדי עבודה זרה, לכן היו טעונים ד' ימים לבקר את עצמם ממום, ולשוב עליהם, וזה נתקיים עייז שלקחו השה שהי' עבודה זרה של מצרים ד' ימים קודם לשחיטתו, ואמרו להמצרים במסירות נפש גדול שבד' ימים ישחטו אותו לשם פסח.

וי"ל עוד עפ"י דברי הגר"א, על זה שנאמר בשמו"ע - משען ומבטח לצדיקים – צ"ע מה הם שני הדברים - משען, ומבטח. **ותי'** הגם שהוא מבטח לצדיקים שבטחים בו ונותן שאלתם לאחר זמן, לפני בוא שאלתם הוא גם משען להם שלא יאבדו בטחונם בו ית', כמו שמצינו במצרים לפני צאתם הראם נפלאות שישענו בו, וכן באחשורוש לפני שנתלה המן הראה להם גדולת מרדכי שקרא לפניו ברחובות ככה יעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו, וכן יהי' לעתיד לבוא, כמ"ש כימי צאתך ממצרים אראנו נפלאות, דהיינו להיות משען לנו בבטחוננו בו ית'. **ולפ"ז י"ל** דבאמת עיקר הדין של ד' ימים

איתא באו"ח (סי' ת"ל) שבת שלפני הפסח קורין אותו - שבת הגדול, מפני הנס שנעשה בו - **המשנה ברורה פירש** שבשנה שיצאו ממצרים היה י' ניסן ביום שבת, ולקחו כל אחד מישראל שה לפסחו וקשרו בכרעי המטה וכו' והמצרים ראו זה ושאלום למה זה לכם, והשיבו לשחוטו לשם פסח במצות ה' עלינו, והיו שנייהם קהות על ששוחטין את אלהיהם, ולא היו רשאים לומר להם דבר, ומפני שאז היה י' בחודש בשבת, על כן קבעו לקרות שבת שלפני הפסח לעולם שבת הגדול.

צ"ע למה נצטוו בניי להקדים לקחתו של הפסח לשחיטתו ד' ימים. **וי"ל עפ"י פירש רש"י (שמות י"ב, ו')** והיה לכם למשמרת – זה לשון בקור, שטעון בקור ד' ימים קודם שחיטה (פסחים, צ"ו), ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ד' ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות (דהיינו פסח דורות אע"פ שבקורו ה"י קודם לשחיטתו ד' ימים, אין לקחתו אלא כל זמן שירצה, משא"כ פסח מצרים, גם לקחתו ה"י ד' ימים קודם לשחיטתו, דהיינו בפסח מצרים צריכין להמנות עליו ד' ימים קודם הפסח, ואילו בפסח דורות אע"פ דבעי ביקור ג"כ ד' ימים לפני פסח, אין צריך להמנות על הפסח ד' ימים, אלא סמוך לפסח מצי' להמנות עליו ובלבד שיהא מבוקר ממומין ד' ימים) ה"י רבי מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל ט"ז, ח') ואעבור עליך ואראך והנה עתך עת דדים, הגיעה שבועה שנשבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר - ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצוות – דם פסח ודם מילה.

ביתר ביאור – בפסח מצרים יש שני דינים – א) לקיחה בעשור, דהיינו ד' ימים קודם לשחיטתו, וזה לא שייך לביקור ממום. ב) ביקור מומין ה"י ג"כ ד' ימים קודם לשחיטתו. הנה אם לא הפריש אחד מהטלאים רק ביקור ג' או ד' מהם ממומין, ובשעת שחיטה לקח א' מהמבוקרים ושחטו, הרי קיים מצות ביקור ולא מצות לקיחה שהיא ההפרשה – איתא בפסחים (צ"ו) תרי הז"ה כתיבי – א) בעשור לחודש הז"ה ויקחו, דממעטינן ממלת הז"ה פסח דורות דלא בעינן לקיחה ד' ימים קודם לשחיטתו. ב) והי' לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחודש הז"ה, דמייירי מביקור, וממעטינן מן הז"ה פסח שני דלא צריך ד' ימי ביקור, וכ"ש ימי לקיחה, אבל פסח דורות צריך ביקור ורק לקיחה לא צריך, ועייז פרש"י כאן – זה לשון ביקור וכו' ובה אין מיעוט לפסח דורות, ורק על הלקיחה שצריכה בפסח מצרים נתן ר' מתיא בן חרש טעם – ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ד' ימים – מפני שלא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו וכו' אמר להם משכו וקחו לכם, משכו ידיכם מעבודת כוכבים וקחו לכם צאן של מצוה.

צ"ע שהנה ר' מתיא בן חרש לא תירץ כלום על מה שהקשה, דמ"מ למה הקדים בפסח מצרים לקחתו לשחיטתו, דהנה כמו שמצות מילה נתקיימה באותו לילה, היו יכולין ליקח השה ג"כ באותו לילה.

וי"ל הנה יש חילוק גדול בין שתי מצוות אלו – דם פסח ומילה בפסח מצרים ובין שאר מצוות, שהנה הטעם שעושים מצוות הוא כדי לקיים רצון ה', דהיינו שזה ה"י רצון ה' שנעשה מצוותו, משא"כ בשתי מצוות אלו – דם פסח ומילה במצרים, הטעם שעשינו אותם ה"י כדי שתהי' גאולה, דהיינו רצון ה' ה"י שאז תהי' להם גאולה, ולא שייך להם גאולה רק כשעוסקין במצוות, דהיינו קיומם ה"י רק היכי תמצא כדי שתהי' גאולה. **ולפ"ז י"ל** שמטעם זה בפסח מצרים לקחתו היתה קודם לשחיטתו, והוא כדי להראות שיש חילוק בין פסח מצרים לפסח דורות, דהיינו בפסח מצרים רצון ה' היתה שתהי' גאולה, ואי אפשר להיות גאולה רק עייז שיעסקו במצוות של דם פסח ומילה, משא"כ פסח דורות שהוא כדי לקיים רצון ה', דהיינו כדי לעשות מצוותיו. **ולפ"ז י"ל קושיית הרשע (הגדה) מה העבודה הזאת לכם** – דהיינו בפסח מצרים היתה להם תועלת לעשות הקרבן

כלומר השה על בתי בניי, דהיינו שפסח השה מבתי מצרים לבתי ישראל, ומזה ידעו שהוא ראוי לפסח.

ב) והיה לכם למשמרת – פרש"י זה לשון בקור, שטעון בקור ד' ימים קודם שחיטה (פסחים, צ"ו), ומפני מה הקדים לקחתו לשחיטתו ד' ימים, מה שלא צוה כן בפסח דורות, הי' רבי מתיא בן חרש אומר, הרי הוא אומר (יחזקאל ט"ז, ח') ואעבור עליך ואראך והנה עתך עד דדים, הגיעה שבועה שנבעתי לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר - ואת ערום ועריה, ונתן להם שתי מצוות – דם פסח ודם מילה – צ"ע למה נגאלו בניי דוקא בשני מצות אלו.

וי"ל עוד עפ"י דברי המהר"ל (גור ארי'') כי מתחלה היו ישראל עבדים לפרעה, ובשביל המילה היו עבדים לה', שהרי מפרשים טעם המילה מפני שהוא אות באדם שהוא רשום להיות עבד לה', שכל עבד צריך שהיה לו חותם עבדות כדתנן במסכת שבת – אין עבד יוצא בחותם שלו בשבת, וזה שאנו אומרים – ועל ברייתך שחתמת בבשרינו, ובמילה לחוד לא סגי כי העבד צריך שיהא עובד, ואם אינו עובד אין כאן עבדות, לכך נתן להם הפסח שהיא עבודה, שבכל מקום נקרא עבודה, דכתיב – מה העבודה הזאת לכם, ועוד נאמר – ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה, ובפסח לחוד לא סגי להיות עובדים לה', כי המילה היא שהאדם הוא נקרא עבד לה', ואילו פסח לא הוי רק עבודה אחת, ובשביל זה אינו ראוי לגאולה עולמית, אבל כאשר הוא עבד לה', והוא עובד בורא זה הוי עבד גמור שבשביל שהוא רשום לעבדות והוא עובד זה עבדות גמור, ולפיכך אמרה תורה – כל בן נכר לא יאכל בו, כי אחר שהפסח הוא עבודה לה' אין ראוי שהיה ערל ואינו רשום להיות עבד לרבו והיה אוכל בו, ושלא יעשה פסח שהיא עבודה לה', אלא הרשום להיות עבד גמור, אבל עבד עראי לא שאין זה עבד גמור, אבל אותו שהוא רשום לעבדות והוא עובד זהו עבודה גמורה, ואז נקרא - כי לי בניי עבדים, ולא עבדים לעבדים, וגאלם הקב"ה מן עבדות של פרעה.

וי"ל עוד עפ"י האור גדליהו (חג הפסח) הנה התקרבות של קרבן פסח יש להם מעלה מיוחדת, שההתקרבות באה בדרך דילוג, וכפירש רש"י שפסח - הוא לשון דילוג, שבניי היו אז שקועים במיט שערך טומאה, וע"י קרבן פסח זכו להיות יושבים ואוכלים אתכא דמלאך, וכן במצות מילה הוא התקרבות בדרך דילוג, שמנשא את האדם באופן פלא, וכמ"ש חז"ל ששון – זו מילה, שעלי אמר דוד – שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, שמילה הוא שלל רב שבא אל האדם בבת אחת, כי מצות מילה היא מתנה גדולה רשמים שמגביה את הגוף ישראל לדביקות בה', וכמ"ש הרה"ק ר' מרדכי יוסף מאיזביצא זצ"ל, מה שאמרו חז"ל דבר צוה לאלף דור – זו מילה, שהי' צורך לאלף דורות של עבודה בכדי שיוזכו בניי למצות מילה, וכל אדם נכנס בברית הזה בדרך דילוג, ולכן ניתנו אז לבניי ב' מצות האלו שהם מגביהים את האדם דרך דילוג, ומשכו את בניי מטומאת מצרים, דהיינו הקרבן פסח ריחק אותם מעבודה זרה, ומילה מתאחה, וכמו שידועים דברי הרמב"ם שמצות מילה הוא למעט את התאוה של הגוף.

וי"ל עוד עפ"י דברי החתם סופר, שמלת - פסח מילה, הוא גמטריי רג"ל, וע"כ הגי' רגלים נקראים רגל – **ביאור הדבר** – שהגי' רגלים הוא זכר ליציאת מצרים, ויציאת מצרים הוא בזכות מצות - פסח ומילה.

אבי מורי זצ"ל דאג בשביל אנשים פשוטים שלא ידעו לסדר לעצמם בליל פסח, והיה מסדר בשבילם "סדר" בבית הכנסת שלו, הרומנישער שוהל, ובכל ערב פסח היה טרוד בצרכיהם לעשות כל ההכנות כדי שהסדר יהיה כראוי, וב"ה בכל שנה היו קרוב למאה יהודים שאכלו בליל הפסח בהרומנישער שוהל, אבי לא אכל הסדר עמהם אבל לא הלך לביתו לעשות סדר שלו, עד שהיה ברור לו שכל מי שבא לבית הכנסת היה מסודר כראוי. (ובאמת כך מבואר בהגדה, דבהתחלת הסדר אומרים כל דכפין ייתי וייכול, והמכוון הוא דא"א לאדם להיות בשמחה בסדר שלו עד שכבר סידר בשביל אחרים הנצרכים)

פעם אחת בפסח בליל הסדר שאל אחד מן האורחים מדוע המנהג לומר "כל דכפין ייתי וייכול" שכבר באו לביתו, דלכאורה הי' יותר ראוי לומר כן בבית הכנסת כדי שיוכל לקבל אורחים. וענה לו אורח אחר דאם הרב שפיגעל יאמר בבית הכנסת "כל דכפין ייתי וייכול" בודאי כל האנשים מבית הכנסת יבאו לביתו. (וכששמע אבי זצ"ל דברי האורח הי' צוחק)

כל שנה ושנה השתדלתי לשרוף חמץ בערב פסח בשביל כל השכנים שהיו גרים בבנינו באיסט סייד, אבל כשחזרתי לביתי מלמודי בארץ ישראל אמרתי לאבי שאיני רוצה עוד לעשות הביעור חמץ, אמר אבי אתה חושב כיון שאתה לומד בישיבה חשובה - עס פאסט דיר נישט צו פארברענען די חמץ - אין לך כבוד גדול מזו לעשות מצוה דאורייתא.

זקני הרה"ק ר' יעקב יצחק הלוי מלובלין זצ"ל הידוע בשם החוזה, היה נוהג ששלש מצות של הסדר יהיו למהדרין מן המהדרין שמורים בתכלית מקצירה ועד אפיי'. והיה נוהג כן בדקדוקים שונים. פעם אחת כשהיה הרבי עומד ומתפלל תפלת ערבית של פסח, בא עני אחד אל ביתו והתאונן לפני הרבנית כי אין לו מצות על "הסדר" נכמרו רחמיה של הרבנית והגישה לו שלש מצות, ושלא במתכוון נתנה לו את שלש המצות שרבינו הכין לעצמו. כששב רבינו מהתפלה לביתו נגש להוציא שלש המצות שלו ולא מצאם, הרבנית הרוגישה תיכף כי בשגיאתה נתנה לאחר את שלש המצות שלו, וסיפרה לו גופא דעובדא. שמע רבינו את דבריה ולא הוסיף לדבר אלא נטל שלש מצות פשוטות וערך עליהם את "הסדר" באמרו: משהו חמץ הוא מדרבנן, ומשהו כעס הוא מדאורייתא. (אבני זכרון)

של לקיחה הוא ג"כ מדין ביקור, דהיינו הי' קשה לישראל לקיים דין ביקור במצרים, דהיי' להם פחד גדול לשחוט השה במצרים שהי' עבודה זרה של המצרים, וכמ"ש משה לפרעה (שמות ח', כ"ב) הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו, לכן הי' מצוה להם להקדים לקחתו ד' ימים לשחיטתו כדי להתחזק להם שלא לפחד מן המצרים, וכמו שלא עשו להם שום דבר כשקשרו השה בכרעי מטתם ב"י לחודש, כמ"כ לא יעשו להם שום דבר כשישחטו אותו ב"י לחודש, נמצא דהנס של שבת הגדול הי' להם למשע"ן שיוזכו לראות עוד נסים גדולים, ויזכו לבסוף ליציאת מצרים, וע"ז אמרו חז"ל ששבת הגדול הי' אתחלתא דגאולה.

ויש להביא ראיה לזה, שלכאורה צ"ע למה מביא רש"י דברי ר' מתיא בן חרש כאן בפסוק שמייירי מדין ביקור, ולא לעיל בפסוק ויקחיו שמייירי מדין לקיחה, וכבר הקשה כן הט"י בספרו דברי דוד על רש"י. **ולדברינו י"ל** שעיקר הטעם שצריך להקדים לקחתו לשחיטתו בפסח מצרים, הוא כדי לחזק את בניי שיקיימו דין ביקור, ולא לפחד שלבסוף לא יוכלו לשחוט את העבודה זרה של המצרים בארץ מצרים.

וי"ל עוד עפ"י דברי זקני הייטב לב זצ"ל (בדרך חידוש) צ"ע איך לקחו בניי צאן מהמצרים, וכמ"ש (י"ב, כ"א) משכו וקחו לכם – פרש"י משכו – יזיכם מעבודה זרה. וקחו לכם – צאן של מצוה, הלא היו עובדין לצאנם, ונעבד אסור לגבוה. **ותי'** שהי' לבניי סימן מובהק לדעת איזה מהכבשים והעזים היו כשרים לקרבן ולא נעבדו, והוא אם השה בא מעצמו אל בית ישראל, או רץ אחרי כשהלך לשוק לקנותו, הי' סימן שלא הי' נעבד ומוותר לקרבן, וכמו שמצינו בפרו של אליהו שהי' נמשך אחריו והלך מעצמו כדי להקרב, והפר שעלה לשם הבעל לא יכלו להזיזו, וזה שהשה רץ אחריהם הי' רק בזמן שהם כבר משך ידם מעבודה זרה, ולא הי' חשש שמא יעבדו לעבודה זרה, אבל קודם שמשכו ידם מעבודה זרה לא הי' השה רץ אחריהם פן יעבדו לעבודה זרה, כדמצינו בפר שהי' לשם הבעל, וזה שאמר לה' משה תחלה – משכו יזיכם מעבודה זרה, ואח"כ וקחו לכם צאן של מצוה, שאז יהי' להם הסימן ממה שכשימשכו את השה ירוץ אחריהם, ואין זה מן התימה – כי מעשה אבות סימן לבנים, וכמו שהאיל רץ אחר אברהם בעקידה, ומזה ידע אברהם שהוא ראוי לקרבן, ומי שהזמין קרבן להאבות, הוא הזמין קרבן הראוי להבנים.

ולפי' ז"ל כוונת הפסוק (שמות, י"ב, ג') בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה – ושמתא תאמר מהיכן ידעו שלא הי' נעבד לעבודה זרה – אמר לבית אבות, דהיינו כמו הבהמה בא לבית אבות, דהיינו אצל אברהם אבינו, כמ"כ יבא השה לבית מעצמו, ומזה ידעו שהזמין הי' להם הראוי לכך, ולא הי' נעבד. **ולפי' ז"ל** שעיקר הטעם שצריך להקדים לקחתו לשחיטתו בפסח מצרים, הוא כדי שיקיימו דין ביקור, דהיינו רק ע"י שהשה בא להם ד' ימים קודם לשחיטתו, ידעו שהוא לא נאסר להם מחמת פסול נעבד, ואז היו יכולים לקיים בהם דין ביקור.

ולפי' ז"ל כוונת השאלה - והי' כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם – דהיינו מה הי' עבודתכם בהיותם במצרים, הלא מסתמא הי' נעבד ופסול לקרבן, ואמרתם להשיב להם – זבח פסח הוא לה' דייקא, ומעולם לא נעבד, ומיחין ידעו על זה נאמר – אשר פסח –